

A remény teológiája

Charles Péguy költészetében

A szerző szlovén katolikus pap, a Ljubljana Egyetem Teológiai Fakultásának az oktatója.

¹Pierre Deruaz: *Prier 15 jours avec Charles Péguy*. Nouvelle Cité, Montrouge, 2004, 15.

²Camille Riquier: *Les Confessions de Péguy*. In: *Pensée de Péguy*. Desclée de Brouwer, Paris, 2015, 109.

³Charles Péguy: *Oeuvres poétiques complètes*. Gallimard, Paris, 1975.

Charles Péguy (1873–1914) „nem volt átlagos író: heves vitatkozó és felkavaró költő, tőről metszett forradalmár és a hagyományokban gyökerező ember, átmeneti ateista és örök hívő, nyugtalanító próféta; mindenről lemondó nincstelen, aki úgy szerzi vissza életét, hogy mások szolgálatába állítja; szabad és divatoktól mentes ember a létezés küszöbén és határán; Istennel folyamatos párbeszédben álló újrakezdő és hódító; tanárképzős („Normalien”), aki szakít a normákkal és az értelmiségi kényelemmel; a szocializmus tévelygéseit elutasító szocialista; forradalmár és hagyományőrző; anarchista és értékteremtő; a lelkiismeretlen antikonformistákkal szembenálló antikonformista, az ítélező, kirekesztő egyházzal is szembenálló keresztény.”¹

Nem tudni, Péguy pontosan mikor nyerte vissza a hitét. Nála nyoma sincs Pascal tüzes éjszakájának vagy Claudel hirtelen elérzékenyülésének. Barátai lassacskán vették csak észre szavaiból és írásaiból, hogy katolikus lett. Hitvallása a *Jeanne d’Arc szeretetmisztériuma* (*Le mystère de la charité de Jeanne d’Arc*) és az *Ifjúságunk* (*Notre jeunesse*) című műveiben olvasható: „Szívünk folyamatos elmélyítésével egyazon út mellett, nem valami fellángolás eredményeképpen jutottunk el a kereszténységhez. Ott várt az út végén.”² Az igazságosság és az igazság, amelyet annyira szeretett, és amelynek egész ifjúságát, mindenét odaszentelte, keresztény fogalmak, nem modern, hanem örök értékek. Szocializmusa nem parlamenti szocializmus, hanem a szegénység, és rajta keresztül a szeretet misztériuma, a világi szegénység vallása. Péguy mindig hitt abban, hogy az eszményi miszticizmus, amelyet megalapított, eredményes lehet. Nem lett azonban hűtlen a szocializmushoz. Kitartott álma, ideálja és hite mellett, és ez tette őt magányossá életében, és példává halála után.

Ami leginkább a kereszténység felé hajtotta Péguy-t, az a rossz problematikája és az emberi nyomorúsággal való együttérzés volt. Megértette, hogy a rossz eredete az isteni törvényekkel szembeni engedetlenség, amikor az ember letér az emberség útjáról, szíve megkeményedik és értelme vakká lesz. A kísértés diadala a pénz szeretetében és a túlzott intellektualizmusban nyilvánul meg. A *Jeanne d’Arc szeretetmisztériumában* olvashatjuk: „A keresztény szívében ott az árulás; a keresztény színre lépésekor elárulta Krisztust. Ezredszere, százezredszere szolgáltatjuk ki, hagyjuk magára, áruljuk el, tagadjuk meg Őt.”³ Vannak azért olyanok is, akik becsületes életet élnek, megtesznek mindent, amit Isten kér, de mivel mindig az üdvösség veszít és a kárhozát nyer, ezért szerencsétlenek elveszítik az üdvösségben való hitüket. Ez földi életünk nagy misztériuma! Nem hiszünk többé Isten jóságában.

A keresztény remény

A keresztény remény felfelé mutat. „Lelkünk biztos és szilárd horgonya ez, amely a függöny mögé ér, ahová elsőként lépett be értünk Jézus” (Zsid 6,19–20a). A tenger mélyéig lenyúló és ott megkapaszkodó horgonyhoz hasonlóan lelkünk horgonya, a remény felnyúlik az égbe, hogy ott szilárdan megkapaszkodjon Istenben. Ebben van a nagy különbség a keresztények illetve a zsidók és a pogányok reménye között. A pogányoké az ismert dolgokra korlátozódik, a keresztényeké előre mutat, mivel messiási. A keresztény remény több, mivel Jézus Krisztus már beteljesült feltámadására és a még be nem teljesült zsidó *eszkhaton*ra támaszkodik, olyan dolgokra, amelyet a pogány eszkatologikus tanok el sem tudtak képzelni. A keresztények reménye magában foglalja az ember testi-lelki üdvösségét, amelynek Krisztus feltámadása nem pusztán tárgya, hanem alapja. Ez egyben hitünknek is lényeges vonása, ahogy Péter apostol levelében olvassuk: „Legyen áldott az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában Jézusnak a halálból való feltámadása által új életre hívott, az élő reményre, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. Isten hatalma megőrzött titeket a hitben az örök üdvösségre, amely készen áll, hogy az utolsó időben majd megnyilvánuljon” (1Pét1,3–5). Ez az örökség földi életünk során is teljesül, igaz, csak részben. Fontos megtisztulnunk és megszélidülnünk a számos megpróbáltatás által, mielőtt megnyilvánul számunkra Isten dicsősége. Állhatatosan várjuk, mivel oly fenséges (vö. Róm 8,24). Maga a Szentlélek is „szavakkal ki nem fejezhető sóhajtozásokkal imádkozik” azokban, akik remélnek, Krisztus megváltó művének beteljesedéséért. A remény isteni erény, amely a Szentháromság életéből fakad. Ezért még ebben az Istentől eltávolodott világban is — bármilyen pincy és alig észrevehető — mindig megingathatatlan marad.⁴

⁴Anton Štrukelj:
Klečeča teologija.
Družina, Ljubljana,
2000, 255.

A *Jeanne d'Arc szeretetmisztériumában* „Péguy színre lépteti Jeanne fiatal pajtását, Hauviette-et, akinek szavai a bizalom teológiai alapjait fektetik le. Gonzága Szent Alajoshoz hasonlóan Hauviette az országban dúló háború közepette sem hagyja abba a játékot, amikor annak van itt az ideje. »A kislányok ártatlan időtöltése igencsak kedves Isten színe előtt. A gyermekek ártatlansága Isten legnagyobb dicsősége. Isten előtt minden kedves, amit csak a nap folyamán teszünk, feltéve természetesen, hogy cselekedeteink helyesek. Minden Istené, minden Őt illeti, minden az Ő szeme előtt történik; az egész napunk az Övé, a játék is, amikor annak van ideje. Én csak egy francia kislány vagyok, és nem félek Istentől, mert Ő a mi atyánk. Az ember nem fél a papájától.«”⁵

⁵Laurent-Marie Pocquet
du Haut-Jussé: *Charles
Péguy et la modernité*.
Artège, Perpignan,
2010, 376.

A remény

Amikor minden veszni látszik, és a reményvesztett embernek semmi oka sincs az üdvösségben hinni, akkor kitartóan megszólal az isteni hang: a tékozló fiú történetét visszhangozza. Azt mondja a bűnösnek, hogy még ha rossz útra tért is, atyja a végsőkéig várni fogja, és visszatértekor jobban fog örülni neki, mint az otthonmaradó testvéreinek. A *Feljegyzések Descartes-ról (Notes sur Descartes)* című írásában Péguy azt is hozzát teszi, hogy a remény egyfajta ál-

landó lendületet biztosít számunkra emberi erőfeszítéseink újra-kezdéséhez. Küldetése az, hogy megújulást serkentő kezelésben részesítsen mindent, és felkészítsen az alkotás képességére. Ha már egyszer bent van a lelkekben, magával hozza a kegyelmet is.

Péguy szerint a remény értékesebb, mint a hit vagy a szeretet. Hinni könnyű. Az Istenre hagyatkozás nehezebb, hogy az ember ne akarjon mindig mindent maga csinálni. A remény mindig a hit és a szeretet között halad, záloga a másik kettő folyamatos megújulásának. Azonnal elvet mindent, ami nem kizárólagosan isteni.

A leglényegesebb dolgokat nem a felnőttek és a szülők ismerik fel, hanem a gyermekek. Ők mozgatják a világot. Semmit nem csinálnak, csak játszanak, de az ember miattuk érez erőt magában a munkához és az élethez, amelyben folyton ismétlődni látszódnak a napok. Élvezetből futkosnak, gond és fáradtság nélkül. Még nem tanultak meg takarékoskodni az erőikkel, sem elérendő céljaikhoz igazítani azokat. Csak menni és ugrándozni akarnak. Újra és újra megtenni ugyanazt az utat a gyermekek számára nem kidobott idő. Sőt! Még nagyobb öröm, mert az ő szemük elől az újabb lépések nyomai nem fedik el az előzőkét, mint ahogy az a felnőtteknél szokott lenni. A szentekkel nem más történik, mint hogy tökéletlen módon ugyan, de visszaszerzik elvesztett ártatlanságukat. A gyermek viszont még a paradicsomi ártatlanságát birtokolja. Elég csak megnézni egy imádkozó gyermeket: ez a világon a legszebb dolog, még akkor is, ha imádságát rosszul végzi. Az igazi ima bizalommal teli elpihenés Isten tekintetében. Nyomorúságos világunkban a gyermekek a kegyelem megnyilvánulásainak tanúi: ezért szerette őket annyira Jézus.⁶ Az *Új teológus* (*Un nouveau théologien*) című művében Péguy ezeket a szavakat adja Isten szájába: „Az én teremtményeim a gyermekek”, majd hozzáteszi, hogy ők egyben a kereszténység legtisztább forrásai.

⁶Emmanuel Mounier:
*La pensée de Charles
Péguy*. Plon, Paris
1931, 334.

⁷Vö. Ciril Sorč et al.:
*Priročnik dogmatične
teologije I. Odrašenik
Jezus Kristus*. Družina,
Ljubljana, 2003, 424.

Túlzás lenne-e azt állítani, hogy keresztény reményünk a jövőről szól, de csírájában már most jelen van a történelemben? Az Isten országa soha nem lesz összeegyeztethető a történelemmel. Az ellenséges erők mindig növekedni fognak. Minden politikai és gazdasági pesszimizmus ellenére ki kell érlelni magunkban a naiv gyermeki reményt és bizalmat abban az abszolút jövőben, ami Isten maga.⁷

A remény erőgyűjtés. A bűnös, akárcsak az elveszett bárány, halott. Mihelyt azonban arra gondol, hogyan fogadják majd őt tékozló fiúként hazatérve, lelke rögvést visszatér az életbe. A remény a fel-támadás egy módja. Halott lelkekből élő csinál, elhasznált lelkek-ből gyermeket. Miféle isteni matematika állítja az elveszett bárány-ról szóló példabeszédben azt, hogy egyetlen megtérő bűnös többet ér kilencvenkilenc igaznál? Ez első látásra igazságtalanság. Valójában azonban új törvény: a szeretet törvénye. Mindent felborít a remény, ami Isten szívében született. Isten atyaként remélt. Annyira szeret, hogy velünk azonos szintre akar helyezkedni.

*Különös felcserélődés, különös megfordítottság,
Visszajára fordított világ.*

*A remény erénye.
Minden érzés, amivel Istennek tartozunk,
Benne volt meg hamarabb irántunk.*

*Meg kell várnia a bűnös ember hajlandóságát,
Mivel vele egy szintre helyezkedett.
Bennünk vár.*

*Ez teljes esztelenség: várja, hogy megmentsük magunkat.
Nélküünk nem tehet semmit.*

*Aki szeret, szolgálja lesz annak, akit szeret.
Isten nem vonta ki magát ez alól a törvény alól.
Szeretete miatt a bűnös ember szolgálja lett.⁸*

⁸Emmanuel Mounier:
i. m. 335.

Isten mindent az ember kezébe adott, mert remélt benne. Szeretettel Ő maga váltott meg minket nekünk ajándékozván Jézusnak, az Atya reménységének testét. Ezért oly értékes az elveszett bárány, akit megtalálnak. Visszatérte az isteni remény megkoronázása. Az üdvösség rendjében tehát Isten teszi meg az első lépést, de az embernek is beleegezését kell adni, hogy a kegyelem működésbe léphessen. A remény természetfeletti tudással ruházza fel a bűnös embert. Azt teszi lehetővé számára, hogy lelki szemeivel lásson. Minden élet és minden ember természetes módon vonzódik Istenhez. A kegyelemmel való találkozásból és annak elfogadásából remény és világosság fakad.

**A remény általi
üdvösség**

Péguy szerint a szenvedésben ott rejlik az üdvösség lehetősége. A megszokást, és mindazt, amivel bebiztosítjuk magunkat, szétzúzza a szenvedés, majd imígyen kifosztva elhajt minket, hogy öltük fel magunkra a szabadság és kegyelem ruháját. A kifosztottság szent, mert előkészít minket valamire: ez az ártatlanság és az erények kezdete. Az ember legfőbb nagysága az a négy dolog, amelytől mentesek voltak az antik istenek: halál, szegénység, veszély, betegség. A kereszténység ezeket a hiányosságokat átlényegítette. A munka szeretetszolgálat lett, a betegeknek pedig lehetőségük van részt vállalni a világ legcsodálatosabb művében: Krisztus szenvedésében. A szegénység, azaz a holnapban való bizonytalanság a bizalom iskolája lett. Erkölcsi nyomorunk miatt bűnösök vagyunk, és ezáltal ismét a kereszténység középpontjába kerülünk. Nem attól vagyunk keresztények, hogy eljutottunk egy bizonyos morális, intellektuális vagy spirituális szintre, hanem attól, hogy van egy titokzatos felfelé nyúló gyökerünk, amely egyszerre lelki és testi, halandó és örök.⁹ A második erény misztériumában (*Le mystère de la deuxième vertu*) az áll, hogy megmenekülhetünk a kétségbeeséstől, ami a legnagyobb bűn a világon. Hogy legyőzhessük, egy kisgyermek kezét kell megfognunk:

⁹Uo. 187–189.

*Ez a semmi kis remény.
Ez a kislány.
Halhatatlan.*

Ő fog kiragadni minket a szolgaságból, az öregedésből és a kárhozatból. Remény nélkül csüggedés lenne a vége mindennek. Minden lelki újjászületésnek, minden szabadságnak és minden újnak a forrása a remény. Új kezdetek magvait szórja szét, új életet fakaszt, újjáteremt. Minden őbenne áll fenn:

*Általa, aki örökké újrakezd, örökké ígér,
És mindenre garancia.
A mának holnapot ígér, a reggelnek delet és estét,
Az életnek életet, az időnek magát az örökkévalóságot.*

A remény fáradhatatlan. Minden egyes nap újra megteszi az előző nap minden egyes lépését, hússzor is ugyanazt az utat. Az ember folyton újrakezd, és ennek csak az Utolsó Ítélet után lesz vége. A keresztények élete így foglalható össze: ima, szentségek, születés és halál, bűn és bűnhődés. A remény birodalmában azonban az idő az Örök Húsvét himnusza lesz. Bárcsak az ember is a gyermekek képére formálódna, akik maguk a remény, Isten legnagyobb dicsősége!

**A kicsi remény
tetszik Istennek**

Péguy különleges költeményét, *A második erény misztériumának csarnokát* (*Le porche du mystère de la deuxième vertu*) Hans Urs von Balthasar is lefordította. Isten szívében a remény van a legvégső helyen. Feltételezi a hitet, ami kijelöli a remény tárgyát. A hit által várt megszabadulás csak a reményben lehetséges. Maga a hit nem más, mint „a remélt dolgok biztosítéka, a nem látható dolgok bizonyítéka” (Zsid 11,1). A remény a szeretet felé mutat. A Jézus Krisztusban nyilvánkozott szeretet az egyetlen módja a hitben élésnek: „Isten Fiának hitében élek, aki szeretett engem, és feláldozta magát értem” (Gal 2,20). A szeretet mindhárom erényt magában foglalja: „A szeretet által tudunk minden körülmények közt megmaradni a hitben és a reményben” (vö. 1Kor 13,7). Emiatt mondja Szent Pál, hogy a három közül legnagyobb a szeretet. Mindhárom Istentől származik és Őrá mutat: ezek az isteni erények. Az úton lévő ember segítői és egyben az emberi lét tartalmának meghatározói. Minden karizmát túléli a szeretet, melyből hit, remény és állhatatosság együtt fakadnak. A hit és a remény annak az „önzetlen” szeretetnek a kifejeződése, amely egyedül Isten akaratát teljesíti. A remény tehát a szeretetnek azon képessége, hogy a végtelenségig és mindenre nyitottan készen álljon, tudván, hogy számára mindig Isten a legnagyobb jó. A keresztény remény kizárólagosan a szeretet kifejeződéseként értelmezhető. A remény a teremtés hajtóereje, Isten előtt talán a legkedvesebb.¹⁰

¹⁰Vö. Anton Štrukelj:
i. m. 258.

*A tisztaszívűek álma jó, és aki alszik, annak tiszta a szíve.
Ez a titka a gyerekek fáradhatatlanságának is.
Meg a lábukban lévő erőnek.
Fiatal lábak, fiatal lelkek*

*Minden reggel újból frissen indulnak,
Mint a fiatal, az egészen új Remény.¹¹*

¹¹Charles Péguy: *Oeuvres poétiques complètes. Le porche de la deuxième vertu.* Gallimard, Paris, 1975, 657.

A leszálló éjre Isten úgy tekint, mint a halott Fia testét beborító lepelre. A végső Istenre hagyatkozásában, a fájdalmasan távollévő Atya iránti végső reményében elnyugvó Fiú álmára száll le a lepel.

Isten megadja az embernek, hogy álmában újjáéledjen benne a remény. Mindez egybeesik a legmélyebb sötétséggel, amikor az Atya teljes Szentháromságos hallgatásban jelen van Fia kivégzésénél, majd a temetés éjszakáján. Itt nem esik szó a feltámadásról. A szeretett leánnyal, vagyis az éjszakával folytatott rövid beszélgetésben kimondatlanul mégis ott van. Az éjszaka azt teszi, amit minden ember megtehet. Az éjszaka, aki — hogy mindez megtörténhessen — átvette a remény helyét, a reményét, melynek nevét ebben a végső odaadásban nem lehet kiejteni. Végső mind az Atya, mind a Fiú, mind a Lélek számára, sőt az ember számára is, aki most végre tévelygő útja végéhez ért.¹²

¹²Vö. Anton Štrukelj: i. m. 259.

„A remény az ember legszebb válasza a kinyilatkoztatásra. Isten el is várja ezt a bizakodó választ. Péguy pontosan megfogalmazza a gyermeki, vagyis evangéliumi lelkület mibenlétét. Mekkora gyengédséggel szereti Isten a gyermekeket, hiszen ők sokkal inkább teremtményei, mint az emberek! Egyik legismertebb mondása gyönyörűen fejezi ki mindezt: »Nincs szebb az imádsága közben elalvó gyermeknél — mondja Isten. A világon semmi sincs ehhez fogható.«¹³

¹³Laurent-Marie Pocquet du Haut-Jussé: i. m. 377.

A kereszténységben Isten jön az ember felé. A csúcán Jézus nyilvános fellépése és szenvedése áll, Jézus odaadása, az Istenember vérenek kiontatása az egész világért. A megtestesüléssel van a hangsúly, és a beilleszkedés, amely rendkívül ritka. Nem elég ugyanis pusztán katolikusnak lenni: a világban is kell fáradozni, azért, hogy jövőnket kiragadhassuk az e világi erők hatalmából. Szükségünk van erre a halandó testre, mint eszközre, anyagra, amely hordozza az eszmét. Péguy gondolataiban állandóan jelen van a kereszténység természetes eredetének és a kereszténység által való felemelkedésnek a ténye, valamint a keresztény ember fenyegetettségének, kockázatos és apokaliptikus helyzetének tudata.

Péguy harca a modern világ ellen: harc az ember gyökértelenné válása ellen. A mai világ a sötétben növekvő gyökerek elvesztését hozza, egyfajta horizontális létet favorizál, ahol a misztika helyét a politika veszi át, az emberi és természeti értékekét pedig a pénz, ahol az élet minden tulajdonságát matematikailag méri, ahol a szilárd anyag megmunkálása helyett (fa és kő, melyek a dolgok tiszteletére tanítanak) formálható betont kevernek. Ebben a világban elveszítjük kapcsolatunkat a valósággal. Az internacionalizmussal elvész a haza fogalma, a pacifizmussal pedig kihalnak a harcosok. A keresztény emberek feladata ezekben az időkben egyénekként cselekedni. A nagy kultúrákat már csak a szegények és nincstelenek védik meg. Emlékezzünk csak a Hegyi Beszédre (vö. Mt 5). „A nyolc boldogság ellent-

mondásos ígéretei tartják bennünk a reményt a hányattatások idején” (CEC §1717). Akik mindent megkaptak, meddők maradtak. A nincstelenek viszont önnön mélységeikből teremnek. Ők szülik a jövőt. Péguy szerint a plébániák megújulásához gyermekekre van szükség. A gyermek valami új, hiányzik belőle a szokások mechanizmusa, teljesen eredeti módon keresztény. Péguy nem sok jóra számított a papságtól, mindattól, ami hivatalos az egyházon belül. Jeanne d’ Arc is egyénileg kezdte meg a harcát, Jézushoz hasonlóan gyengéként és védtelenül, ezért is lehet ő ma még inkább, mint valaha a modern keresztények védőszentje. Péguy élete harcos élet volt. 1905 óta tökéletesen tudatában volt a világháború közeledtének és készen állt rá. A legnehezebb feladatra vállalkozott: egyszerre gyakorolni a békéltető és a harcos erényeit, a gyermekét, aki játszik, és a férfiét, aki küzd. Ezek között a körülmények között tud az ember leginkább tanúságot tenni az isteni kinyilatkoztatásról.

A kegyelem, amelyben Isten gyermekei részesülnek, nem új kinyilatkoztatása a teremtett világban, hanem Isten jelenlétének, a vele való egyesülésnek új formája. Az Őszövetség Isten szavának kinyilatkoztatása. Ez a tény választottságának tudatában erősíti meg a zsidó népet, valamint abbéli hitében, hogy Isten személyesen is jelen van a világban. Krisztusban, a testté lett Igében bőségesen beteljesedik mindaz, ami a teremtésben elkezdődött. Isten kifejezi és megmutatja magát, a szabad és végtelen Lélek pedig testet ölt, hogy kinyilatkoztassa magát, vagy még inkább, hogy elrejtőzzön. Isten láthatósága homályba borul, mert egy ember szavával szólal meg, és egy emberi test fátylába burkolózik. Krisztusban az ember Istennel levése lepleződik le, mivel Isten nem úgy használja az emberi természetet, mint valami eszközt, kívülről és felülről kinyilatkoztatva azt a valaki Mászt, ami Ő, hanem belébújik, mint sajátjába, és ennek a másik természetnek a kifejezési adottságaihoz igazodva, annak belsejéből szól.

A kereszténység által való felemelkedés

Az időbe és történelembe való beágyazottság pusztán az előzmények kiegészülése. Mégis épp ez a környezet az, ami veszélybe, sőt egyenesen a vesztébe sodorja az emberiséget. Az ember hármasság nagysága: halála, nyomorúsága és veszélyeztetettsége. A végzet vagy sors irányítása alatt álló antik ember is, pont halandósága okán, több, nagyobb, mint istenei. A keresztények épp ezért rosszul teszik, ha a haláltól való félelmükben elsáncolják magukat valamilyen modern eszme mögé. Isten is alávettette magát a halálnak, és éppen ebben áll létének bizonyítéka. A kegyelem és az örökkévalóság tükröződik ebben vissza.

A történelembe vetett reményünket Isten rendre összetöri, ezzel figyelmeztet az idő és öregedés irreálisára. Az ember mindig megtorpan ezek előtt a tények előtt, a történelem kényszeríti rá, hogy részese legyen. A halál gondolatához senki nem tud hozzászokni. A halál, ami ténylegesen kiolt egy életet — barátét, szerelmesét, apátét, anyátét — mindig váratlan a számunkra. Megfejtethetlen

titok, amely előtt megtorpan test és lélek, sőt, maga Isten is az Olajfák kertjében. Idő és tér behatárolják az életet, ami mindig ki akar siklani ezek közül a keretek közül.

A modern világ a veszélyek és a bizonytalanság elkerülésére indított expedíció. A pénz és az életbiztosítások világában élünk. Mindenki csak öreg napjaira gondol. Ennek szabadságunk látja a kárát, és a pénz lesz az úr. A jelent, annak minden bizonytalanságával együtt feláldozzuk a következő pillanat nyugalmaért. Ha a holnapra foglalkozunk és a holnapra gyűjtünk, akkor feláldozzuk legfőbb javainkat, szabadságunkat és termékenységünket. A kereszténység elveszti a világra való befolyását, elveszti sóját, és a fősvénység — a holnapért való aggódás — veszi át a hatalmat.

A keresztény ember védtelensége

Az idő folyásának irrealitásában mindig fellelhetünk az örök élet jelenlétére utaló forrásokat. A gyermek vadonatúj világa a teremtés hajnalának frissessége. Ott és amikor világra jövünk, arra a világra jellemző ismereteket szerzünk a létről, az lesz a léthez való kapcsolódásunknak és belső tengelyünknek kiindulópontja, az út kezdete, életünk, igazságunk. A családi asztalt körül ülve hangzának el azok a gyermeki kifejezések, amelyek annyira meghatják és meg is rendítik a felnőtteket, mivel nem tudják megjegyezni és továbbadni azokat. Péguy sok hasonlóságot lát a gyermek és a zseni között: mindkettő képes a tisztánlátásra, és képes egzakt módon megragadni és kifejezni a látottakat.

Igyekezni az eredeti erő közelében maradni, nagyjából ez lenne a filozófia lényege. A létbe való beágyazódás folyamatában a keresztény ember a kereszt, a megaláztatás és a szív megnyitásának útját járja be. A keresztben megnyitott szív, amely egyaránt forrása a földi és az örök életnek, minden reménynek és ártatlanságnak, Péguy számára csak a mi természetes nagyságunkba való beágyazódásban értelmezhető: a hős és a szent egy képet alkot, a vérontás és a kegyelem egymásban tükröződik, mert Krisztusban mindez végeredményben egy és ugyanaz. A keresztény hősiesség a földön való szentség hősiessége: nem szakad el a földtől, testi marad, nem csak azért, mert abból ered, hanem az ima által is. Ezért oly felbecsülhetetlen az értéke. Ebben áll a megtestesülés misztériuma.

A modern fejlődésért többé vissza nem szerezhető veszteségekkel és lemondásokkal fizettünk. A keresztény már csak azt teheti, hogy a gépek mindent felörlő fogai közt is hatalmas bátorsággal és végsőkig való reménykedéssel kitart abban a teológiai reménységében, hogy a szív önfeláldozása segíteni fog az emberiségnek az önmagára találásban: „A szentségnek a földből kell kiszakadni kitartó, fájdalmas és szent munkálkodás árán. Minden gyökerével együtt. Különben sem emberinek, sem kereszténynek nem mondható. Nem az kell, hogy előzőleg önkényesen, intellektuálisan kiemelődjön a földből. Akkor csak hitvány kis csodákra lesz képes. A megszentelődés nem mennybevétel, hanem mennybemenetel. A szent utánoz, ismétél, újrakezd, míg a politika rend-

¹⁴Charles Péguy:
Oeuvres complètes.

Tome III. 225, idézi
Benôit Chantre:
Péguy point final. Le
Félin, Paris, 2014, 18.

re elbukik. Az örök megmunkálja a földit. Egy fontos szótat keresi örök-ké a kiutat a történelemből: az örök Paradicsom ott tündököl és sziporkázik az idő szívében. A kegyelem nem hagyja magát legyőzni a történelem által; a történelem ellenáll a kegyelemnek.”¹⁴

Isten szíve

Péguy nem volt teológus, mégis előkészítette az utat a remény teológiája számára. *A második erény misztériuma* (*Le mystère de la deuxième vertu*) és az *Aprószentek misztériuma* (*Le mystère des saints Innocents*) képezik teológiájának és esztétikájának csúcsát. Míg a világban minden dolog a szétesés, megszűnés, lebomlás irányába halad, addig a remény ár ellen úszik felfelé. Minden a lejtőn lefelé gurul, ő fölfelé halad. Péguy reményről alkotott teológiája az Őszövetség örököse. Nála, ami bibliai, az feltétlenül emberi is. A szocialista Péguy számára a remény a kivétel nélkül minden ember közti szolidaritáson alapszik, mindenfajta kizártság elutasításán, és vonatkozik a szentek közösségén belüli szolidaritásra is, mely Máriaiban teljesedik ki: az egyetlen olyan hús-vér teremtményben, aki teljesen tiszta.

Isten szavának és létének titka csak egy módon közölhető a világgal: embereken keresztül, és az ő szeretetből adott válaszuk által. Isten rábizza magát a mi szabad akaratunkra, és ezzel maga is kockáztat. Semmiféle mennyei hatalom nem tudja kiiktatni ezt a kockázatot. Isten is csak reménykedhet. Isten hát remél bennünk, és reménye biztosíték és ígéret: az öröklétnek időt, a léleknek testet, Jézusnak egyházat, Istennek teremtést ígér.

Minden érzelem és tett, amellyel Istennek tartozunk, Őbenne volt meg hamarabb irántunk. Az elveszett bárány megrendítette Isten szívét, elültette benne a teológiai remény magvát. Aki szeret, szolgáljává lesz annak, akit szeret. Függeni fog tőle. És Isten vállalta még ezt a helyzetet is értünk.

A kegyelem a szabadságba való beavatás. A kegyelem a szív nemességét az emberbe helyezi. A szentség nemesség, lelki nagyság, és alázatosság is egyben. Isten lelki nagysága a megalázottság kockázatát is vállalja. A szent Jézus képviselője, és ezáltal a bűnös ember is. Az ember azon képességét, hogy Isten irányába és Istenért cselekedjen, az isteni tehetetlenség háttére adja: ez egy olyan termőtalaj, amelyből kinő, és amely felé visszahajlik minden, ami ebben a világban fényt és harmóniát hordoz. Ezen a ponton találkozunk Péguy-nél az éjszaka szimbólumával, amely a biblikus teológia legmélyebb rétegeibe nyúlik vissza. A nappalok jelentik az időt, az éjszakák viszont az idő kezdetét. Az éjszaka nála nem egyszerűen a transzcendencia és a kereszt szimbóluma, mint Keresztes Szent Jánosnál, hanem a teremtettség alapvető figurája. Az ember minden éjjel gyermekké kell, hogy legyen: a gyermek mindig az éjszakából meríti a nappalhoz az erőt. Az éjszaka lesz az a lepel is, amely enyhét adva és engesztelően alászáll Nagypéntek szörnyű drámájára. Éjszaka, melybe maga Isten is visszahullik egy kimerítő nap végén, mikor az Atya maga előtt látta saját Fiát a kereszten függeni. Mintha ennek a teremtett éjszakának

hatalma lenne Isten szíve fölött: hogy ez a véres titok elcsituljon, és eltemetődjön benne. Mintha maga Isten is rábízná a szívét legszebb teremtyényének, az éjszakának a törvényére. Péguy, a remény költője fáradhatatlanul keres az éjszakában egy másik végpontot. Ahol a gyermekség, az ifjúság, és az öröklét tavaszi virágzása van.

Péguy művészete és teológiája az imába torkollik. Az Istennel folytatott párbeszédéből egyre inkább monológ lesz, melyben az Atya beszél a Fiához, az emberekhez, és önmagához. Egy Szentháromságon belül folytatott beszélgetés ez. Csak a Szentlélekben való hit képes megszólaltatni Istent. Ha az egyház szellemében teszi, a költő is élhet isten-emberi szóval. Péguy a nagy francia szentek által felhalmozott kegyelmek kincstárából merít az alkotáshoz és az élethez. Kis Szent Teréz és Péguy üzenete sok pontban megegyezik, például a gyermekséget és Isten szívét, valamint a kárhozatot és a reményt illetően. Jeanne d'Arc itt Szent Lajos nyomába lép, Teréz pedig Jeanne-éba. A szentek közösségében a küldetések egymásból fakadnak és egymást növesztik. A költők a teológiai rendről és szépségről tesznek tanúbizonyságot, azt sugározzák és aktualizálják.

*...Az ártatlanság a gazdag, míg a tapasztalat üres.
Az ártatlanság nyer, a tapasztalat veszít.
Az ártatlanság ismer, a tapasztalat tudatlan.
A gyermek gazdag, az ember üres...*

*...Gyerekek, járjatok iskolába.
Emberek, ti meg az élet iskolájába.
Menjete, tanuljátok a nemtanulást.¹⁵*

¹⁵Vö. Charles Péguy:
Mystère des saints innocents. In Emmanuel Mounier: *La pensée de Charles Péguy.* Le Félin, Paris, 2015, 137–139.

Charles Péguy új ajtót nyit a modern világban a remény felé, és bebizonyítja, hogy lehetséges megélni és megvalósítani azt a hét-köznapokban. Aki remél, emelje fel a fejét, hogy gondolatai is fölfelé irányuljanak, létezésünk magasságaiba, azaz Isten felé. A remény egész lényünk minden erejét felöleli. Hozzá kell még adnunk az imát. Aquinói Szent Tamás szerint a remény nyelve az ima. Isten remélni is megtanított minket, amikor imádkozni tanított. A Mi-atyánk a remény iskolája, bevezetés a reménybe.

Igazságtalanság lenne Péguy-vel szemben, ha csak a modern világ ócsárlóját látnánk benne. A költő nyugtalan, mert az új civilizáció számtalan eleme fenyegető veszélyt jelent az ember szabadsága ellen. A megelőző civilizációk szintézisek voltak, megannyi válaszadási kísérlet arra, hogy kielégítsék az ember igazságosság iránti igényét. Megtérése után friss szemmel, a reményen alapuló szemlélettel közelít a modern világ válságához:

¹⁶Charles Péguy:
Oeuvres poétiques complètes, i. m. 536.

*A remény egy semmi különös kislány.
Karácsony napján született.
Csakis ő vezet el az Erényekhez és világokhoz.¹⁶*